

והיונן בה: מאי טעמא דרבי, ומנא ליה דחייב מיתה?

ואמר רבי אבהו: משום דגמר בגזירה שוה, "חטא" "חטא" מאכילת תרומה(1). דכתיב באכילת תרומה "לא ישאו עליו חטא". וכתיב במעילה "וחטאה בשגגה". מה התם, בזר שאכל תרומה במזיד, הרי הוא במיתה — מדסמיך קרא ד"וכל זר לא יאכל קדש", להא דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" — אף המזיד במעילה של הנאת הקדש(2), הרי הוא במיתה.

ואסיקו רבה ורב ששת לפירכתם: ומינה ילפינן נמי, דאין חיוב מיתה במעילת מזיד בפחות מכזית. שהרי כל מקור חיוב מיתה במעילה הוא מתרומה. הלכך, מה תרומה אין חייבים עליה מיתה אלא באכילת כזית, אף מעילה אין בה מיתה אלא במועל בכזית(3).

ואם כן, ליכא לפרש בדברי הבריייתא, דמעילה חמורה משאר מצות, בכך שיש בה

מצות [איסורים] שאין מביאים קרבן על זדונן, שכן קלות הן בכך שלא חייב העובר בהן אפילו מיתה הקלה באם אכל מהם פחות מכזית. אבל האם תאמר כן אף במעילה החמורה, בכך שחייב העובר בה מיתה אף בפחות מכזית?!

ואמר ליה רב נחמן בר יצחק: תנוח דעתך, לפי שהנחת את דעתי!

ואמר ליה רב חייא בר אבין: מאי ניהותא יש לך מדברי? והרי התירוץ שאמרת אינו ברור כלל. דהא רבה ורב ששת שדו ביה נרגא [השליכו בו מקל, כלומר, הפריכוהו].

וטענו: והרי סבר תנא דהאי ברייתא, דהמזיד במעילה חייב מיתה. ומאן הוא התנא דשמעית ליה דאמר דמי שהזיד במעילה, הרי הוא במיתה? — הלא רבי הוא.

וכדתניא: הזיד במעילה — רבי אומר: הרי הוא במיתה!

וחכמים אומרים: אינו אלא באזהרה!

אליה גם מעילה של אכילה, משום "דון מינה ואוקי באתרה". ודוקא לרבי דיליף מינה חיוב מיתה, בהכרח דשיעורה בכזית.

ויש לומר, דרבנן בהכרח לית להו "דון מינה ואוקי באתרה". דאם לא כן, למה הוצרכו לפטור מעילת אכילה ממיתה, משום מיעוטא ד"מתו בו"? מהרש"א. ויעוין ברש"ש.

2. רש"י. ומשמע דאף במעילה של הנאה איכא מיתה. אבל תוספות כתבו, דדוקא מעילה דאכילה ילפינן מתרומה, דחייבים עליה מיתה. אבל בשאר הנאות ליכא אלא אזהרה.

3. ואם תאמר, הרי אית ליה לרבי כללא ד"דון מינה ואוקי באתרה". ולמה לא נימא כן אף הכא

שוה מאכילת תרומה, המובאת להלן. אבל מהירושלמי והרמב"ם לא נראה כן. רש"ש.

1. ואף חכמים מודים לגזירה שוה זו. ולמדים ממנה כמה וכמה דינים, כדאיתא במעילה. אבל לא לענין מיתה. משום דכתיב בתרומה "ומתו בו", וממעטינן "בו", ולא במעילה. רש"י.

ולפי זה הקשו תוספות, למה דוקא לרבי יהודה דרשינן לגזירה שוה זו, לחייב מעילה דוקא בכזית. והלא אף לחכמים יש לומר כן. ואמאי אמרו לעיל "לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד".

ולכאורה למאי דכתבו הם עצמם [יעוין בהערה 2], לא קשה מידי. שהרי מעילה של הנאה ודאי שיעורה בפרוטה. ולכך יש להשוות

ומסקינן: **אלא שמע מינה, הדר ביה רב פפא** מכך! ואית ליה, דלאבא שאול סגי בשוה פרוטה.

והדרינן לפרש הא דקתני בברייתא לעיל [בפירכת הקל וחומר משאר מצות למעילה]: לא אם אמרת בשאר מצות, שכן לא חייב בהם מיתה, תאמר במעילה שחייב בה מיתה?!

מר בריה דרבינא אמר: הכי קאמר: לא אם אמרת בשאר מצות, שהסיבה שאין מביאין קרבן על זדונם, היא משום שהן עבירות קלות, בכך שלא עשה הכתוב את העובר בהן שאינו מתכווין, כמי שעובר עליהן במתכווין. אלא חייב בהן רק את העובר במתכווין. אבל "מתעסק" פטור. וכגון במי שעבר וקצר בשבת. **שאם** לא נתכוין למלאכת "קצירה" אלא נתכוין לחתוך את התלוש, שהוא מעשה המותר בשבת, וחתך את המחובר, שמצינו בו שהוא פטור⁽⁵⁾. משום שלא חייבה התורה בשבת אלא על "מלאכת מחשבת". ואף חיוב קרבן ליכא,

מיתה אף בפחות מכזית, כתירוץ רב חייא בר אבין. שהרי אף במעילה חייבים מיתה דוקא בכזית, כמו באכילת תרומה⁽⁴⁾.

ומתקיף לה רב פפא לרבה ורב ששת: הא לא קשיא מידי. **דממאי דרבי כרבנן** דאבא שאול **סבירא ליה**, ואינו מחייב על אכילת תרומה בפחות מכזית. **דלמא כאבא שאול סבירא ליה, דאמר: כל שיש בה שוה פרוטה חייבים על אכילתה, אף על גב דלית בה כזית!**

ואם כן, אף המזיד במעילה כן. וחייב בשוה פרוטה, אף אם אין בה כזית. שדין המעילת הוא כדין בתרומה, מגזירה שוה. ושפיר יש לפרש את דברי הברייתא כפירושו של רב חייא בר אבין.

הרי קאמר רב פפא להדיא, דלאבא שאול לא בעינן כזית, אלא סגי בשוה פרוטה.

וקשיא, **הא רב פפא הוא דאמר לעיל, דאבא שאול תרתי בעי לחייב באכילת תרומה.** גם כזית וגם שוה פרוטה.

מתרומה שלא יצטרף הכזית לענין מיתה. **תוספות.**

ולפי זה, מתניתין ד"צירף את המעילה לזמן מרובה חייב", אתיא כרבנן ולא כרבי. מהרש"א. אך הקשה, הרי לא פליגי רבנן בהך גזירה שוה, ורק לענין מיתה לא דרשי לה, [יעוין בהערה 1]. ותירץ, דאף כאן אית להו דרשה ד"תמעול מעל", דמעילה מצטרפת לזמן מרובה. אבל לרבי לא מהני הך דרשה לאפוקי מגזירה שוה, כמו דלא מהני מיעוטא ד"מתו בו", לפטור מעילה ממיתה.

5. ורבינו תם מפרש, דחתך את אותו פרי שנתכון לחתוך. אלא שחשב שהוא תלוש, ונמצא

[כלומר, אף דילפת מתרומה לחייבו מיתה, מכל מקום ישאר שיעורו בפרוטה, כמו בסתם מעילה שאינה של אכילה].

ויש לומר, דאי אפשר לחייב את האוכל הקדש מיתה בפחות מכזית. שהרי מאכילת תרומה ילפינן לה. והתם ליכא חיוב אלא בכזית. **תוספות.**

4. ואם תאמר, אכתי הא אף אי בעינן כזית, אכתי יש לפרש בדברי הברייתא, מה למעילה שכן אין צריך לאכול כזית בכדי אכילת פרס. אלא מצטרפות כמה אכילות, אפילו בזמן מרובה.

ויש לומר, דאף בזה יש להשיב, דלרבי נילף

משאר איסורין, וחיובה בה התורה אף באין מתכוין להנות מן ההקדש. שהרי אם היו לפניו גיזי חולין וגיזי בהמת עולה, ונתכוין להתחמם בגיזי חולין, ומחמת שלא התבונן, הלכה ידו מבלי משים לכיוון העולה ונתחמם בגיזי העולה – מצינו בו שמעל⁽⁶⁾! משום שלא נאמר במעילה מיעוט במתעסק⁽⁷⁾, כמו שמצינו בשבת⁽⁸⁾ ובשאר איסורים⁽⁹⁾.

וכיון שמעילה חמורה, אין ללמוד עליה בקל

אלא כששגג ולא ידע שעכשיו שבת. או שלא ידע שמלאכה זו אסורה בשבת. אבל נתכוין לעשיית המלאכה.

וכן בשאר איסורין, דכתיב בהו "אשר חטא בה". וממעטינן, פרט למתעסק בדבר אחר, ובא לידו דבר איסור שלא מדעתו, שהוא פטור.

אך האם תאמר כן אף במעילה [שאין קרבן על זדונה]?! והלא מעילה חמורה יותר

8. רש"י. ולפי זה, דוקא גבי חייבי חטאת של כל התורה איתא לפטור מתעסק. אבל הרמב"ם בפרק א מהלכות איסורי ביאה הלכה יב כתב, דאף בחייבי לאוין איכא לפטור מתעסק.

וכבר השיג עליו הראב"ד, למאי נפקא מינה? הא ממלקות בלאו הכי פטור. דודאי לא גרע משוגג. וקרבן בין כך אין בהם. וגם המגיד משנה כתב דטעות סופר היא. אבל הכסף משנה שם קיים דבריו. וכתב דנפקא מינה לענין אם חייב לשמים. ולשיטתו צריך עיון, למה אין פטור מתעסק בהקדש? והלא מ"בה" ילפינן לפטור בכל התורה. ואף לחייבי לאוין דלא כתיב בהו "בה". ומאי גרע הקדש. שם.

9. ודוקא פטור מתעסק אינו נוהג בהקדש. אבל פטור "אין מתכוין" איכא אף בהקדש, כדמוכח לעיל כו א [ויעוין שם בהערה]. ולפי זה צריך עיון, הא אם לא נתכוין לסוך, איכא לשני הפטורים. דגם הוא מתעסק [שלא ידע כלל שעושה בחפצא דהקדש], וגם אינו מתכוין לסיכה, אלא להושטת היד. וצריך לומר, דליכא בזה משום אינו מתכוין, לפי דהוי פסיק רישא.

שהוא מחובר. אבל ליכא לפרש, שנתכון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר. דאם כן, אף כשנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור. משום דלא נתקיימה מחשבתו, ולא קרינן בה "מלאכת מחשבת".

6. ודוקא אליבא דאמת הוא כן. אבל למאי דסליק אדעתין, דאף לולי קרא ד"בשגגה" היינו פוטרים מזיד במעילה מקרבן [בכל וחומר משאר מצוות דיש בהן כרת], באמת אף מתעסק היינו פוטרים מהאי קל וחומר. אלא דלהכי איצטרך קרא ד"בשגגה", לגלות דלא ילפינן מקל וחומר לפטור מזיד, אלא קרא בעי לפוטרו. ומעתה, מתעסק דלא גלי ביה קרא לפוטרו, חייב. מהרש"א.

7. וצריך עיון, הא אין זה חומר בהקדש. שהרי אף מתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה. ואף המועל בהקדש הוא נהנה. ומן הסברה יש לחייב בו אף במתעסק.

ולשיטת הר"ן, דאין זה אלא באיסורי אכילה או איסורי ביאה, ולא באיסורי הנאה, אתי שפיר. דאף הקדש כאיסורי הנאה הוא, ולא דמי למתעסק בחלבים ועריות. קובץ שיעורים, חלק ב סימן כד. ויעוין לעיל בהערות לדף כו א, בביאור הענין.

שהרי מצינו שאם הושיט ידו לכלי כדי ליטול מתוכו חפץ, ובלא כוונה הכניסה לכלי מלא שמן של הקדש, ופך את ידו בשמן זה, שמעל! ואף על פי שלא התעסק כלל במעשה סיכה.

אמר מר: במה דברים אמורים שנוהג דין תשלומי תרומה בתרומת חמץ בפסח, במפריש תרומה ואחר כך החמיצה. אבל הפריש בפסח חמץ וקרא בו שם תרומה, לדברי הכל אין תרומה זו קדושה כלל! ואף לרבי יוסי הגלילי דאמר "חמץ בפסח מותר בהנאה", אינה קדושה. כיון שאין החמץ ראוי לאכילה.

והוינן בה: מנא הני מילי?

אמר רב נחמן בר יצחק: ילפינן כן, מדאמר קרא בתרומה "תתן לו". ודרשינן, תתן לו" לכהן תרומה לצורך גופו, כגון לאכילה. ולא תתן לו דבר שאינו ראוי אלא לאורו⁽¹⁰⁾, כגון חמץ בפסח לרבי יוסי הגלילי⁽¹¹⁾.

וחומר משאר איסורים, דאין מביאים קרבן על זדונה. ולכך איצטריך למיכתב בה "וחטאה בשגגה", למעט את זדונה מקרבן.

רב נחמן בר יצחק אמר: אף בשאר איסורין לא פטרה התורה את המתכוין לעשות בדבר היתר, ועשה את אותו מעשה בדבר איסור. וכגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר. דבאופן כזה, "מלאכת מחשבת" היא, וחייב עליה. שהרי סוף סוף נתכוין לגוף מעשה החיתוך.

אלא הכי קאמר תנא דברייתא: לא אם אמרת בשאר מצוות [שפטור על זדונם מקרבן], שכן לא מתחייב בהן מי שאין מתכוין כלל להיות מתעסק במעשה זה שעשה, כמי שמתכוין להיות מתעסק בו. שהרי אם נתכוין להגביה את התלוש, ובלא כונה חתך את המחובר, הרי הוא פטור! משום דאין זו "מלאכת מחשבת". שהרי לא נתכוין למעשה החיתוך כלל.

אך האם תאמר כן במעילה החמורה?!

לאחר זמן, שפיר חשיב "לו". ולפי זה נתקשה, למה חייבת כלל התבואה בתרומה. הא כיון שאין לו בה היתר אכילה, לא קרינא בה "דגגך". וכמו דמצינו לגבי עיסת מעשר שני, שפטורה מן החלה, משום דלא קרינא בה "עריסותיכם". ואף למאן דאמר מעשר שני מומן הדיוט הוא, מכל מקום אין לו בה היתר אכילה בגבולין. ומסיק, דלאו דוקא היתר אכילה בעינן, אלא סגי בהיתר הנאה.

11. ודוקא לרבי יוסי הגלילי בעינן להך דרשה. אבל לדידן, דחמץ בפסח אסור בהנאה, נפקא לן מ"ונתן לכהן את הקדש". דדרשינן מינה, דבר

אבל אכתי תיקשי לשיטת הר"ן, דבאיסורי הנאה, אף פסיק רישא פטור, כל היכא דאין מתכוין. וצריך לומר דמעילה שאני, דאינה מגדרי איסורי הנאה, אלא חיובו משום מעשה גזלת ההנאה מהקדש. ודמי בזה לכל איסורים שבתורה, שחייב עליהם בפסיק רישא. קובץ שיעורים. ויעוין עוד בקהלות יעקב.

10. והשגת אריה בסימן צז כתב, דאזלא סוגיין כרבי יהודה, דחמץ לאחר הפסח אסור מן התורה. שאילו לרבי שמעון, שפיר קרינן ביה נתניה "לו". שהרי יכול לאוכלו לאחר הפסח. ומוכרח מכמה מקומות שאם יש לו היתר מאליו

ומשנינן: לא קשיא. התם בתרומה טמאה, היתה לו שעת הכושר. שהרי היתה ראויה להיתרם קודם שנטמאה. אבל הכא בתרומת חמץ בפסח, איירי במקום שלא היתה לו שעת הכושר! שמעולם לא היו ראויים פירות אלו להיות תרומה המותרת באכילה.

ולא ממעטינן מ"לו" ולא לאורו, אלא דבר שמעולם לא היה ראוי להיות תרומה המותרת באכילה⁽¹³⁾.

והוינן בה: ודלא היתה לו שעת הכושר, היכי דמי? והרי ראוי היה ליתרם קודם שהחמיץ.

ומשנינן: כגון דאחמיץ הדגן בעודו מחובר לקרקע. וכל זמן שהוא מחובר לא היה ראוי לחול עליו שם תרומה [משום דכתיב בתרומה "ראשית דגנך". ו"דיגון" הוא לשון

מיהו, אם כבר קדשה בקדושת תרומה, ואחר כך נאסרה באכילה, לא פקע ממנה שם תרומה. וחייב ליתנה לכהן, אף שאינה ראויה אלא להסקה.

מתיב רב הונא בריה דרב יהושע: תנן: לכתחלה אין תורמין מן הטמאה לטהורה [שאינן מפרישים פירות טמאים לתרומה, כדי לפטור טבל של פירות טהורים]! משום שהוא מפסיד בכך את הכהן⁽¹²⁾.

ואם לא ידע שפירות אלו טמאים, ותרים מן הטמאה על הטהורה בשונג — בדיעבד תרומתו תרומה.

וקשיא, אמאי מהני בדיעבד? לימא דלא תחול בפירות הטמאים קדושת תרומה, משום שאינם ראויים לאכילה, אלא להדלקה. והא אמרין "לו" ולא לאורו.

תשלומי תרומה. שהרי בר תרומה הוא. אלא שאינו בעלים עליו לקרוא לו שם. קובץ שיעורים.

12. רש"י. ותוספות ביבמות פט א כתבו, שהוא משום דהוי כתורם מן הרעה על היפה. ולכאורה יש לאסור, מטעם דהוי כטמא תרומה. דמה לי אם עושה את הטמאה לתרומה או שעושה את התרומה לטמאה. וכעין סברה זו מצינו לגבי הנוזר בבית הקברות, שהוא גם בכלל איסור טומאת נזיר. קובץ שיעורים.

13. ויש לבאר בזה, ד"לו ולא לאורו" הוא דין בתבואה. שלא חל בה דין קריאת שם. אבל אם כבר חל בה דין קריאת שם, תו לא פקע. קובץ שיעורים.

הראוי להיות קודש. אלמא איכא מידי דאסור בהנאה, ואינו ראוי להיות קודש. ומסתבר דאאיסורי הנאה קאי. או דנפקא לן מ"תתן" לבד. דכל שאסור בהנאה, לא שייכא ביה נתינה. תוספות על פי המהרש"ל.

וצריך עיון, למה הוצרכו לזה? הלא למאן דאמר דחמץ אסור בהנאה, אין יכול לקרות לו שם תרומה, משום דאיסורי הנאה אינם שלו. גליון הש"ס.

ויש ליישב, דטעם דאינו שלו, סגי רק לענין שלא יוכל להפרישו. אבל לטעם התוספות, לא חל בחמץ כלל חיוב הפרשה. ואין בו איסור טבל. וכן כתב הגבורת ארי יומא ז. ולא כמו שכתב הוא עצמו בשאגת אריה סימן צו. דאית ביה בחמץ נמי איסור טבל.

ועוד נפקא מינה איכא, דאי אינו יכול להפרישו משום שאינו שלו, מיהו נוהג בו דין

כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע, אמר: לג-ב אפילו דגן שהחמיץ בתלוש, והיתה לו שעת הכושר, אין חל עליו שם תרומה בפסח. משום דאמר קרא בתרומה "ראשית דגןך". דמשמע, תהיה היא ראשית, ועל ידה יהיו השירים מותרים מאיסור טבל. ואינה קרויה "ראשית", אלא בזמן ששיריה ניכרין שהותרו לישראל. יצתה תרומת חמץ זה, שאין שיריה ניכרין⁽¹⁾. שהרי אף שאר הטבל נשאר אסור באיסור חמץ. וכיון שאינה מתרת את השירים, ואינה קרויה "ראשית", לא נתקדשה⁽²⁾.

ואף לרבי יוסי הגלילי דסבר דחמץ מותר בהנאה, לא התירה התרומה את השירים במאומה שהרי אף קודם לכן היה הטבל מותר בהנאה. שהרי לא נאסר אלא באכילה.

למעשה, מיהו לא נשאלה השאלה אלא לרבי יוסי הגלילי. הגהות רבי אליעזר משה הורוויץ. והמגיה שם הוסיף, דנפקא מינה אף לדידן, בפירות טמאים. שדוקא אם היתה להם שעת הכושר, מפרישים מהם. ואי לא, לא.

1. וצריך עיון, אם כן אין זה דין בתרומה, שצריך שתהיה מותרת באכילה. אלא הוא דין בשירים. ולפי זה יוכל להפריש תרומת חמץ על טבל שאינו חמץ. וכן להפך, לא יוכל להפריש תרומה שאינה חמץ על טבל חמץ. צל"ח. וגליון הש"ס.

ויעוין ברש"ש שכתב לתרץ על פי הירושלמי, דלא יוכל להפריש חמץ על שאינו חמץ, משום דהוי כמפריש מן הפטור על החיוב.

2. ואם תאמר, הא שיריה ניכרים. דהא מעיקרא היה הטבל אסור בהנאה של כילוי. וכגון הדלקה

אסיפה והעמדת כרי, דהיינו לאחר הקצירה]. ומשנקצר הרי הוא מחומץ, ואסור באכילה⁽¹⁴⁾.

אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע: אבל אם אחמיץ הדגן בזמן שהוא כבר תלוש

הכי נמי דקדשה, אף שבשעת ההרמה הוא כבר אסור באכילה?

אמר ליה: אין! "בגזירת עירין [מלאכים] פתגמא, ובמאמר קדישין שאילתא". וכן מורין הוראה תלמידי החכמים שבבי מדרשא, כוותי⁽¹⁵⁾! וקרא עליו מקרא זה שבדניאל, כדי לדמות את תלמידי החכמים למלאכים.

14. והיינו כשכבר אין התבואה צריכה לקרקע. שהרי כל זמן שצריכה לקרקע אינה מחמיצה. ואפילו הכי אין לה עדיין שעת הכושר לתרומה. משום שאין תורמין מן המחובר אף כשהוא עומד ליקצר. דלגבי תרומה לא אמרינן "כל העומד ליקצר כקצור דמי", כדאיתא בתוספות, סנהדרין טו א. קובץ שיעורים.

15. וצריך עיון, מאי הוראה למעשה שייך בזה. והלא בין כך קיימא לן, דחמץ בפסח אסור בהנאה. ולדידן, אף בהיה לו שעת הכושר, אין חל בו שם תרומה, כדכתבו התוספות.

ונראה, דנפקא מינה אף לדידן, לענין תרומת חמץ חדש קודם הפסח. שאי אפשר להנות ממנו אלא לאורו קודם הפסח, שהרי אסור הוא באכילה. ובהא קאמר, שאם היתה לו שעת הכושר, שפיר דמי.

והיינו דקרא עליה, "בגזירת עירין פתגמא, ובמאמר קדישין שאילתא". שאף שהענין נוגע